

The article deeply theoretical, methodological and practical principles of innovation to ensure food safety in Ukraine.

Food security, promote innovation, quality food.

УДК 004.451.47

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА З НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ АГРАРНИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ

М. Ф. Безкровний, кандидат технічних наук

Проаналізовано організаційні форми дорадчих служб. Розглянуто шляхи поліпшення їх роботи.

Організаційні форми дорадчих служб, дорадчі послуги, сільськогосподарська дорадча діяльність, дорадчі служби вищих аграрних навчальних закладів.

Система інформаційно-консультаційного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників і населення набуває дедалі більшого значення. Реалізуючи інноваційну, наукову, освітню та соціальну функції, поєднуючи науку, освіту і агропромислове виробництво, вона сприяє розвитку дорадчої діяльності в Україні, виступає каталізатором науково-технічного прогресу в сільському господарстві, сприяє розповсюдженню нових знань і є необхідною в сучасних соціально-економічних умовах.

Важливим кроком на шляху до формування принципово нових виробничих відносин між сільськогосподарськими товаровиробниками та органами державної влади, управління, аграрною наукою та аграрною освітою відіграє розбудова Національної дорадчої служби в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання підвищення ефективності діяльності дорадчих служб присвячені праці Д. С. Алексанова, О. М. Бородіної, М. Ф. Кропивко, В. В. Маковецького, А. П. Посадського та ін. Незважаючи на це, ряд аспектів цієї актуальної проблеми в нових економічних умовах залишаються недостатньо вивченими і потребують більш глибоких досліджень.

Мета дослідження – наукове обґрунтування законодавчого врегулювання залучення вищих аграрних навчальних закладів до надання соціально спрямованих дорадчих послуг та питання сертифікації сільськогосподарської дорадчої служби відповідно до вимог Закону України “Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності”.

Виклад основного матеріалу. Історичний досвід свідчить, що головною причиною виникнення консультаційних служб майже в усіх країнах була криза сільського господарства, коли без підтримки держави неможливий ефективний розвиток галузі [3]. І лише після того, як

© М. Ф. Безкровний, 2014

державна інформаційно-консультаційна служба робить свій внесок у стабілізацію економічного становища галузі (а на це йде не одне десятиліття), з'являються передумови поступового переходу до відшкодування витрат на консультаційні послуги і, можливо, організації приватних консультаційних служб. Активна участь держави в організації сільськогосподарського дорадництва сприяє організованому розвитку методів державного управління в умовах реформування аграрної галузі та переходу до ринкових відносин [1].

Основною метою діяльності служб аграрного консалтингу є поширення та впровадження у виробництво сучасних досягнень науки, техніки і технологій, а також надання сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню консультаційних послуг з питань менеджменту, маркетингу, застосування сучасних технологій та розвитку соціальної сфери села, підвищення рівня знань і вдосконалення практичних навичок прибуткового господарювання сільськогосподарських товаровиробників та сільського населення.

Як відомо, система аграрного консалтингу складається з інформаційно-довідкової, консультаційної, інноваційної та навчальної підсистем. Тобто, мова йде не лише про доведення інформації до відома товаровиробників, а й про реалізацію форм і методів управлінської та навчальної діяльності.

Головне завдання дорадника у сфері підприємництва – допомога клієнту у впровадженні нововведень з тим, щоб забезпечити інноваційний розвиток його бізнесу. З метою успішної взаємодії з сільськогосподарськими товаровиробниками, дорадники та експерти-дорадники повинні вміти організовувати консультаційний процес. Але багато наших фахівців мають ще недостатній рівень професійної підготовки у галузі агроконсалтингу. Тому нині доцільно організовувати курси підвищення кваліфікації дорадників та експертів-дорадників та ввести дисципліни з аграрного консалтингу в навчальні плани підготовки студентів.

Досвід багатьох розвинених країн світу свідчить, що на початку становлення фермерства, коли селянин ще неспроможний сам платити за необхідну йому допомогу, потрібна значна державна підтримка служби аграрного консалтингу [4]. Так відбувалося у США, Канаді, Німеччині, Голландії та Великобританії. З часом селянин ставав заможнішим і міг сам оплачувати послуги. Відтак зменшувалася потреба у державній підтримці й почали виникати приватні консалтингові фірми [6].

Найбільше можливостей для формування аграрної політики держави має державна модель агроконсалтингу, і, в першу чергу, університетська, за якої дорадчі служби створюються і функціонують як структурні підрозділи вищих навчальних закладів. Такою класичною державною моделлю служби аграрного консалтингу є служба екстеншн США. Федеральний закон Сміта про створення служби екстеншн, прийнятий 1914 р., започаткував її діяльність на базі державних університетів штатів. Модель land-grant: функціонує на основі партнерства університетів із коледжами, школами, дослідними станціями та офісами служби в округах штатів [2].

Центральний апарат служби входить до складу Департаменту

сільського господарства США (USDA) і працює через університети. Головна функція центрального апарату служби екстеншн полягає в координуванні роботи партнерів у різних штатах країни. Комплексні групи експертів на федеральному рівні розроблюють стратегічні плани з пріоритетних напрямів діяльності: сільськогосподарське виробництво та навколишнє середовище, соціальні й молодіжні програми тощо.

Департамент сільського господарства укладає контракт з університетом штату, згідно з яким, університету виділяються відповідні фонди для забезпечення функціонування служби екстеншн. Університети визначають проректорів з екстеншн, мають відділення з навчальної і наукової діяльності та розгалужену мережу офісів для впровадження у штаті програм екстеншн. Співробітники університетів можуть займатися діяльністю одного, двох або всіх трьох видів: навчальною, науковою та консультаційною [5].

Фінансується служба екстеншн США як із федерального бюджету, так і з бюджетів штатів та округів, має гранти і спонсорську допомогу.

Модель служби аграрного консалтингу на базі land-grant: університетів передбачає тісну взаємодію з науково-дослідними організаціями, державними владними та управлінськими структурами, забезпечує швидке впровадження наукових розробок та умови проходження виробничих практик студентами. Безумовно, як будь-яка модель, служба екстеншн США має свої переваги та недоліки. До цих переваг слід віднести:

- можливість використання потужної матеріально-технічної (навчальні приміщення, дослідні й наукові лабораторії) та навчально-методичної баз навчальних закладів;
- авторитет аграрних вузів і тісні зв'язки з випускниками, яких вони підготували;
- досвід і висока кваліфікація професорсько-викладацького та наукового персоналу факультетів, кафедр і лабораторій;
- широкі зв'язки навчальних закладів із науковими, адміністративними, комерційними та іншими організаціями, а також сільськогосподарськими підприємствами;
- значно вищий рівень довіри товаровиробників до консультантів, викладачів і фахівців служб, не пов'язаних безпосередньо з адміністративним апаратом, ніж до чиновників.

Якби Україна започаткувала у себе таку модель, то до переваг можна було б віднести ще й податкові пільги, оскільки освітні заклади не сплачують ПДВ і звільнені від податку на прибуток.

До недоліків такої моделі слід віднести її залежність від адміністрації університету під час вирішення фінансових питань, якщо вона не має власного розрахункового рахунку і достатньої незалежності. Але цей недолік для України можна віднести і до переваг, оскільки в університетах нашої держави чітко відпрацьований контроль за цільовим використанням бюджетних коштів. Інших, явно виражених недоліків, така модель не має.

Було б важливо, – на думку багатьох фахівців, – якби в Україні на початку становлення дорадництва було започатковано державну університетську модель. Але Україна пішла іншим, і не найкращим, шляхом.

Після прийняття Закону України “Про сільськогосподарську дорадчу діяльність” було створено сільськогосподарські дорадчі служби в усіх областях та АР Крим. Але подальші події підтвердили неспроможність цих дорадчих служб без активної участі вищих аграрних навчальних закладів ефективно надавати послуги сільськогосподарським товаровиробникам. Досвід, отриманий Національним університетом біоресурсів і природокористування України при створенні районних дорадчих служб, підтвердив, що там, де не має навчальних закладів, достатньо важко підібрати кадри до дорадчої служби і організувати консультаційний процес. І це основна причина недостатнього розвитку мережі сільськогосподарських дорадчих служб в Україні на сьогодні.

Тому важливим кроком в підвищенні ефективності діяльності дорадчих служб в Україні є законодавче врегулювання залучення вищих аграрних навчальних закладів до надання соціально спрямованих дорадчих послуг та питання сертифікації сільськогосподарської дорадчої служби відповідно до вимог Закону України “Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності”. З цією метою необхідно внести незначні зміни до Закону України “Про сільськогосподарську дорадчу діяльність”.

Пропонується, абзац 7 ст. 1 Закону України “Про сільськогосподарську дорадчу діяльність” сформулювати так:

“Сільськогосподарська дорадча служба (далі – дорадча служба):

- юридична особа незалежно від її організаційно-правової форми власності, що здійснює дорадчу діяльність, у складі якої працює не менш ніж три дорадники та яка пройшла реєстрацію відповідно до законодавства і внесена до Реєстру дорадчих служб;
- аграрний вищий навчальний заклад, що здійснює дорадчу діяльність, у складі якого працює не менш ніж 20 дорадників, що пройшов реєстрацію відповідно до законодавства і внесений до Реєстру дорадчих служб.

Внесення таких змін до Закону України “Про сільськогосподарську дорадчу діяльність” дасть змогу удосконалити законодавчу базу щодо діяльності сільськогосподарських дорадчих служб і можливість залучати заклади освіти до надання соціально спрямованих дорадчих послуг, законодавчо врегулювати питання сертифікації сільськогосподарської дорадчої служби відповідно до вимог Закону України “Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності”.

Якщо залишити ситуацію без змін, то це призведе до обмеження участі аграрних вищих навчальних закладів у наданні дорадчих послуг.

Для успішної реалізації поправки до Закону необхідно:

- розробити положення про сертифікацію вищого аграрного навчального закладу як дорадчої служби;
- відпрацювати механізм отримання коштів вищими аграрними навчальними закладами на дорадчу діяльність;
- створити умови для ефективного впливу аграрної освіти, науки і дорадництва на сільськогосподарське виробництво;
- відпрацювати механізм взаємодії аграрної освіти і науки з виробництвом, впроваджуючи наукові розробки у діяльність сільськогосподарських товаровиробників;
- зменшити педагогічне навантаження викладачам вищих

аграрних навчальних закладів, які на постійній основі надають дорадчі послуги сільськогосподарським товаровиробникам та жителям сільських територій;

- розробити положення для викладачів вищих аграрних навчальних закладів, щоб вони могли займатися діяльністю одного, двох або всіх трьох видів: навчальною, науковою та консультаційною.

Зрозуміло, що будь-яке нововведення потребує апробації. Тому після прийняття цієї поправки необхідно відпрацювати таке нововведення на базі одного з передових вищих аграрних навчальних закладів. Таким на сьогодні в Україні є Національний університет біоресурсів і природокористування.

Оскільки прийняття такої поправки до Закону “Про сільськогосподарську дорадчу діяльність” вимагає тривалого часу, а мережа дорадчих служб в Київській області на сьогодні недостатньо розвинена, то в Національному університеті біоресурсів і природокористування України створена Київська обласна сільськогосподарська дорадча служба.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Прийняття поправки до законопроекту сприятиме розширенню мережі сільськогосподарських дорадчих служб, а також створенню додаткових робочих місць у сільській місцевості та зменшенню навантаження на соціальні фонди. При цьому збільшаться надходження до місцевих бюджетів для розв’язання проблем сільської місцевості, що, у свою чергу, дозволить більш повно задовольнити потреби сільськогосподарських товаровиробників та сільського населення у дорадчих послугах. А аграрні вищі навчальні заклади отримають можливість брати участь у конкурсі з надання соціально спрямованих дорадчих послуг.

Список літератури

1. Алексанов Д. С. К вопросу о частичном самофинансировании информационно-консультационной деятельности / Д. С. Алексанов // Информ. бюл. Минсельхоза России. – № 7–8/00. – С. 42.
2. Безкровний М. Ф. Організація інформаційно-консультаційної діяльності : навч. посіб. / М. Ф. Безкровний. – К. : Каравела, 2009. – 492 с.
3. Бородіна О. М. Сільськогосподарське дорадництво та проблеми його кадрового забезпечення / О. М. Бородіна. – К. : ІАЕ УААН, 2001. – 72 с.
4. Верба В. А. Організація консалтингової діяльності : навч. посіб. / В. А. Верба, Т. І. Решетняк. – К. : КНЕУ, 2000. – 244 с.
6. Кропивко М. Ф. Інформаційне забезпечення агропромислового виробництва України в ринкових умовах : монографія / М. Ф. Кропивко. – К. : ІАЕ УААН, 1996. – 160 с.
7. Посадский А. П. Основы консалтинга / А. П. Посадский // Высш. шк. экономики. – М., 1999. – 240 с.

Проанализированы организационные формы информационно-консультационных служб. Рассмотрены пути улучшения их работы.

Организационные формы информационно-консультационных служб, информационно-консультационные услуги, сельскохозяйственная информационно-консультационная деятельность, информационно-консультационные службы сельскохозяйствен-

ных высших учебных заведений.

Organizational forms of extension are analysed. Ways of improvement of their work are considered.

Organizational forms of extension, extension services, extension activity in agriculture, extension of agricultural higher educational institutions.

УДК 004.451.47

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ І СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАЦІЙНИХ СЛУЖБ У СВІТІ

М. Ф. Безкровний, кандидат технічних наук

Проаналізовано історію розвитку інформаційно-консультаційних служб у різних країнах, еволюцію їх функцій і завдань на окремих етапах.

Інформаційно-консультаційна служба, дорадча служба, консультаційні послуги, сільськогосподарська дорадча діяльність.

Інформаційно-консультаційна діяльність в аграрному секторі економіки нашої країни на сьогодні перебуває на тому етапі, який можна охарактеризувати як період становлення. Незважаючи на те, що робота зі створення інформаційно-консультаційних служб АПК здійснюється вже понад десять років, ще й досі відбуваються гострі дискусії щодо їх місії, ролі в розвитку аграрного сектору та сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання підвищення ефективності діяльності дорадчих служб присвячені праці Д. С. Алексанова, О. М. Бородіної, М. Ф. Кропивко, В. В. Маковецького, А. П. Посадського та ін. Незважаючи на це, ряд аспектів цієї актуальної проблеми в нових економічних умовах залишаються недостатньо вивченими і потребують більш глибоких досліджень.

Мета дослідження – науковий аналіз історії розвитку інформаційно-консультаційних служб у різних країнах, еволюції їхніх функцій і завдань на окремих етапах та шляхи їх подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Робота з поширення сільськогосподарських знань має довгу, але часто незафіксовану історію. Інформаційно-консультаційна діяльність (ІКД) – соціальне явище, важлива сила в розвитку сільського господарства. Вона зароджувалася, змінювалася, пристосовувалася до умов навколишнього світу століттями. Історія її розвитку налічує майже чотири тисячі років, хоча становлення в сучасній формі, значною мірою, відбулося за останні два століття. На сьогодні у систему поширення сільськогосподарських знань і досвіду залучені сотні національних і міжнародних організацій, що здійснюють різноманітну

© М. Ф. Безкровний, 2014